

Welke jongeren zijn kwetsbaar voor criminaliteit?

Sinds de eeuwwisseling is de criminaliteit gepleegd door jongeren gehalveerd¹ en is het aantal problematische jeugdgroepen ook gedaald². Recent onderzoek wijst echter op een stabilisering van de omvang van de jeugdcriminaliteit en van een toename van wapenbezit en geweldsmisdrijven onder jongeren. Gedigitaliseerde vormen van jeugdcriminaliteit en cybercrime nemen ook toe. Maar welke jongeren zijn nu eigenlijk kwetsbaar als het gaat om het plegen van delicten en waarom zijn scholen interessant voor criminelen?

DOOR HENK FERWERDA

Uit onderzoek weten we dat in een gemiddelde klas in het voortgezet onderwijs twee op de drie leerlingen zich voor hun 18de levensjaar schuldig zullen maken aan het plegen van tenminste één strafbaar feit. De meesten van hen zullen het houden bij één of enkele lichte delicten zoals een vernieling of winkeldiefstal. Een klein deel van hen zal daarvoor ook opgepakt worden door de politie en uiteindelijk een straf

krijgen. Er zijn maar weinig jongeren die niet alleen vaker maar ook ernstiger strafbare feiten, zoals een inbraak, overval, handel in drugs of mishandeling, plegen. De kans dat zij door de politie worden opgepakt is groter omdat ze zwaardere strafbare feiten plegen en dat ook vaker doen.

Opgroeigedrag

Delinquent gedrag is meestal leeftijdsgebonden. Hiermee wordt bedoeld dat jongeren in hun adolescentiefase een of meer delicten kunnen plegen, maar hier na verloop tijd mee stoppen. Dit wordt ook wel opgroeigedrag genoemd. Tegelijkertijd is er een kleine groep personen die delicten blijft plegen. Hier komt het onderscheid tussen adolescentiegebonden delinquenten en volhardende delinquenten vandaan.³

Adolescentiegebonden delinquenten vormen met 95 procent van het totaal aantal jeugddelinquenten veruit de grootste groep. Zij zijn overwegend betrokken bij vernielingen, kleine diefstallen en het veroorzaken van overlast. Hiermee laten zij zien dat ze onafhankelijk zijn (geworden) en eigen beslissingen kunnen nemen. Het verkennen van grenzen is in die zin een min of meer 'normaal' onderdeel van het opgroeigedrag van jongeren. Vooral in vriendengroepen van jongens hoort delinquent gedrag erbij om te laten zien dat je als jongere iets durft en lef hebt. Delinquentie is veelal gedrag dat geldt als een vorm van tijdverdrijf of dat statusverhogend kan werken. Het meedoen met de groep is immers belangrijk om mee te tellen. Andere aanleidingen om delicten te plegen, zijn verveling, het zoeken

van spanning, het imponeren van de omgeving en gewoon 'de kick'. Vanuit de neurologie is ook een biologische verklaring te geven voor dit gedrag en die heeft te maken met de rijping van de hersenen. Het puberbrein maakt dat jongeren de gevolgen van hun handelen niet altijd adequaat kunnen inschatten en dat zou mede het opgroeigedrag veroorzaken.

Over deze vorm van jeugdcriminaliteit wordt gezegd dat het een vervelend bijverschijnsel is van een op zichzelf positief te waarden ontwikkeling, namelijk het zoeken naar gedragsgrenzen, het ontwikkelen van zelfcontrole en het vinden van een eigen identiteit. De drie B's (bed, brood en baan) of de drie W's (woning, werk en wijf/wederhelft) spelen bij adolescentiegebonden delinquenten een belangrijke rol bij het stoppen van delictgedrag. De laatste tijd wordt er ook wel over de vier W's gesproken, waarbij de W van Wifi het belang van online zijn symboliseert.

Carrière gaat door

Ongeveer 5 procent van de totale groep jeugddelinquenten gaat door met hun criminele levenswandel, ook als de jaren vorderen. Bovendien maken zij zich vaker schuldig aan ernstige delicten, zoals intimidatie en bedreiging, mishandelingen, drugsmisdrijven en straatroven. Ouder worden, veranderende bindingen, een rijpende identiteit en het volwassen worden van de hersenen lijken minder of geen effect te hebben op deze categorie. Vaak betreft het hier personen die al tijdens hun jonge jaren signaalgedrag lieten zien in de vorm van vroege voorspellers van een (aanhoudende) criminele carrière. Voorbeelden daarvan zijn onder andere spijbelgedrag, agressief gedrag (ook op school), pestgedrag en het afkomstig zijn uit een zwak sociaal gezin. Deze 'valse start' kan leiden tot een negatieve spiraal van onaangepast en antisociaal gedrag op jonge leeftijd tot een langdurige criminele carrière tot ver in de volwassenheid. Ook deelname aan een criminele jeugdgroep is een krachtige voorspeller voor een latere criminele carrière. De criminele jeugdgroep is niet zelden een 'kraamkamer' voor de georganiseerde criminaliteit. Daarbij moet wel opgemerkt worden dat doorgaan niet hetzelfde is als doorgroeien. Er is een onderscheid tussen criminele locals en de harde kern. Bij eerstgenoemde categorie gaat het bij uitstek om vaak oudere, lokale veelplegers die ooit instroomden als jeugdcrimineel. Dit zijn geen succesvolle criminelen. Vaak gaat het om personen die het op meerdere vlakken maar niet lukt om een conventionele carrière op de bouwen. Hierbij valt te denken aan verslaafde veelplegers of personen die het om diverse redenen maar niet lukt om afscheid te nemen van de criminele levensstijl. Succesvol in crimineel opzicht is wel de harde kern: beroeps-criminelen die vaak in georganiseerd verband en bovenlokaal actief zijn.

Scholen als afzetmarkt

Criminelen, en dan met name zij die actief zijn in de drugs-criminaliteit, vinden scholen en dan met name het voortgezet en beroepsonderwijs interessant. Zo kunnen scholen voor dealers een afzetmarkt zijn. Het gaat dan om het verkopen van zowel soft- als harddrugs aan (minderjarige) schooljeugd.

Een docent: '...bij kluisjescontroles troffen we vijf jaar geleden hasj en wiet aan. Nu wordt er soms GHB en coke aangetroffen'.

Bij dealers zijn er globaal twee typen te onderscheiden.

Allereerst gaat het om scholieren zelf die vanwege hun leeftijd zelf drugs mogen kopen in coffeeshops en die doorverkopen aan minderjarige schooljeugd die zelf nog niet mogen kopen. Daarnaast zijn er iets oudere dealers die zich verplaatsen met auto's en scooters; zij dealen actief in drugs in het uitgaanscentrum en net buiten het terrein van scholen. Het feit dat de schooljeugd drugs koopt en gebruikt, leidt tot overlast (zwerfvuil en wietlucht) in de wijken rondom de scholen. Jongeren trekken namelijk regelmatig de wijk in om – uit het zicht van de docenten en andere medewerkers van school – drugs te gebruiken.

Scholen als visvijver

Minder bekend voor het onderwijs is dat scholen (en scholieren) ook interessant zijn voor de georganiseerde (drugs)criminaliteit¹. Er wordt namelijk actief gerekruteerd door de georganiseerde misdaad binnen het onderwijs. Criminelen – ronselaars – gaan gericht op zoek naar jongeren met bijzondere vaardigheden of ervaring. Te denken valt bijvoorbeeld aan scholieren die iets kunnen dat interessant is voor illegale activiteiten zoals de productie van drugs. Leerlingen die studeren voor electricien of laborant, maar ook scholieren die iets durven, te vertrouwen zijn en bereid zijn om risico's te nemen hebben een interessant cv voor criminelen. Denk bij dit laatste aan dealen op school of het vervoeren van pakketjes (drugs) van A naar B. Beide typen jongeren kunnen binnen de georganiseerde misdaad snel veel geld verdienen. Risicofactoren voor rekrutering zijn bijvoorbeeld eigen drugsgebruik, financiële kwetsbaarheid (schulden), antisociale persoonlijkheidskenmerken, erbij willen horen én de gedachte dat criminelen een aantrekkelijke levensstijl hebben en snel geld verdienen. Recent onderzoek⁵ onder bijna 4.500 leerlingen uit het voortgezet onderwijs en middelbaar en hoger beroepsonderwijs in Oost-Nederland leert dat bijna een op de acht jongeren aangeeft in het voorbije jaar te zijn benaderd om een strafbare klus te doen. Naast druggelateerde activiteiten zoals hierboven geschetst gaat het ook, maar in mindere mate, om seksgerelateerde activiteiten en witwassen (geldezel). ●

► **Henk Ferwerda is criminoloog en is gepromoveerd op het onderwerp criminele carrières van jeugdige delinquenten. Hij is inhoudelijk directeur bij Bureau Beke in Arnhem. Voor meer informatie over onderzoek of voor contact raadpleeg www.beke.nl**

- 1 Van der Laan, Beerhuizen & Boot (2021). Monitor Jeugdcriminaliteit 2020. Ontwikkelingen in de jeugdcriminaliteit in de eerste twee decennia van deze eeuw. Den Haag: Ministerie van Justitie en Veiligheid.
- 2 Ferwerda & Van Ham (2017). Lessen uit de aanpak van jeugdgroepen. Justitiële verkenningen: Dalende jeugdcriminaliteit. Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie, 112-126.
- 3 Moffit (1993). Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: a developmental taxonomy. *Psychological Review*, 100: 674-701.
- 4 De Boer, Ferwerda & Kuppens (2022). Do or don't. Kennissynthese ingroeimechanismen en rekruteringsprocessen van jongeren in de georganiseerde criminaliteit. Arnhem: Bureau Beke.
- 5 Van den Berg & Rekers (2021). Criminelen ronselen jongeren. #Alertprogramma.